

Mikkjal Niels Helmsdals translokationstale

Taler

Mikkjal Niels Helmsdal
Rektor på Fjerritslev
Gymnasium

Dato

22. juni 2023

Sted

Fjerritslev Gymnasium,
Fjerritslev

Kære studenter årgang 2023

Jeg vil ønske jer alle et stort og hjerteligt tillykke med jeres eksamener og jeres huer – både dem med de røde, de mørkeblå og de lyseblå huebånd. Det er en særlig ting ved vores skole, at vi trods vores ringe størrelse kan udbyde tre gymnasiale uddannelser og skabe en skole med et stærkt fællesskab på tværs af dem alle tre.

Uanset hvilken af vores tre uddannelser, I får overrakt et bevis på her i eftermiddag, så har I alle sammen kæmpet længe og bravt for at nå i mål.

Og nu er jeres dag endelig her. Vi er samlet her i Fjerritslev Gymnasiums glassal at fejre jer og de resultater, som I hver især har opnået efter henholdsvis tre og to års målbevidst arbejde. I er fremme ved jeres mål, og i dag har alle vi andre hele vores opmærksomhed rettet mod jer og det, I hver især har præsteret for at nå hertil.

Om lidt skal I her op på scenen og modtage jeres eksamensbeviser, kvitteringen for, at I har gennemført jeres uddannelse. Og om nogle timer, når dimissionsmiddagen sammen med os ansatte på skolen er forbi, er I klar til at tage videre og lægge Fjerritslev Gymnasium bag jer.

Jeg håber, at I vil tage mange gode minder med jer herfra, og jeg håber, at I drager videre med følelsen af at have fået en god ballast til jeres videre færd ud i den store pulserende verden.

Dagen i dag har været et mål for jer gennem hele jeres tid på skolen. Nu er I her, og i morgen begynder I på nye kapitler i jeres liv med nye mål forude.

I skal selvfølgelig fejre jeres eksamen i de kommende dage med fester og studenterkørsler. Og når I er på den anden side af det, vil nogle af jer se frem til at starte på en uddannelse efter sommerferien, medens mange af jer nok skal have et sabbatår eller to for at arbejde, tage på højskole, rejse ud i verden eller på andre måder bruge noget tid på at finde ud af, hvad I vil med jeres liv, og hvad næste skridt i jeres uddannelse eller karriere skal være.

Men uanset hvad, så står verden derude og venter på jer. En verden med utallige muligheder, utallige dilemmaer, utallige udfordringer. En verden i forandring. En verden med mange tilbud. En verden med mange farer. En verden med et stort potentiale til forbedring, som I forhåbentlig vil være med til at forløse.

Vores formål her på skolen har været at gøre jer klar til at møde verden derude, at give jer noget rejsegods af viden, så I kan klare jer, og at give jer nogle værdier, som I kan orientere jer efter. Med andre ord har vi forsøgt at give jer både uddannelse og dannelse med i bagagen til jeres videre rejse.

Uddannelsen handler om den læring og viden, I forhåbentlig har opnået, og de faglige resultater, I har arbejdet jer frem til og fået i jeres eksamensbeviser, dvs. de karakterer, I har opnået gennem jeres faglige indsats.

Dannelsen er den sideløbende proces, der handler om – ikke at få karakterer – men at danne sig til og at blive en karakter.

For hovedbetydningen af ordet karakter, hvis vi slår det op i Den Danske Ordbog, er ikke et vurderende tal eller ”en vurderende betegnelse for en elevs eller studerendes præstation, kundskaber og færdigheder”. Hovedbetydningen af ordet karakter er ”en samlet mængde egenskaber, der kendetegner noget” eller ”en samlet mængde psykiske egenskaber, der kendetegner et menneske”.

For at udtrykke det med filosofen og erhvervsmanden Morten Albæks ord: Karakterer er noget I er, ikke noget I skal opnå gennem andres bedømmelse.

At I danner jeres egen karakter, handler således om, at I skal lære jer selv at kende. Blive klar over, hvilke værdier, der er vigtige for jer. Finder ud af hvilket slags menneske, I er og ønsker at være. At I finder jeres plads og rolle i de fællesskaber og det samfund, I er en del af. At I orienterer jer i forhold til de

mennesker, I møder, og lærer at rumme deres forskelligheder. At I orienterer jer i den kulturelle og kunstneriske mangfoldighed, der udtrykker den samtid, I lever i.

Det er, hvad der ligger i den tyske filosof Hans-Georg Gadamer's beskrivelse af dannelse som "højnelse til humanitet gennem kultur". Dannelse er med andre ord menneskelighed, der udtrykkes gennem kultur. Og kultur er vores bevidste handlinger, der viser, at vi er mennesker. Fra at vi taler dansk, køber morgenbrød hos bageren om søndagen, til at vi udtrykker os i dans, musik, billedkunst og film og teater.

Jeg nævnte lige før erhvervsmanden og filosofen Morten Albæk. Han udkom tidligere i år med en ny bog med titlen "Falske sandheder i livet". Den er faktisk én lang studentertale med tanker om, hvordan man kan orientere sig som menneske i forhold til det liv, man lever, så man ikke står som ældre menneske og fortryder de fleste af de valg, man har gjort. Jeg kan varmt anbefale jer at tilegne jer denne lille bog og læse den hen over sommerferien.

Morten Albæk går i bogen i klinch med en række almindelige hverdagsudsagn, som han betegner som "Falske sandheder i livet". Disse udsagn er ikke løgne, fordi de bliver ikke fremsat bevidst at vildlede nogen. Det er sætninger, som ofte bliver udtalt og opfattet som accepterede sandheder. Men de holder ikke for en nærmere analyse og efterprøvning, og som kan de få os til at træffe valg i tilværelsen, som fører til et mindre frugtbart og lykkeligt liv, end vi ellers kunne opnå.

Blandt de "falske sandheder i livet", som Albæk fremhæver er:

- Man er, som man er – man kan ikke ændres.
- Du kan blive lige, hvad du vil. Det kommer kun an på dig selv.
- Man skal elske sig selv, før man kan elske andre
- Man skal aldrig gå på kompromis med sin frihed

Lad os kigge på disse sandheder.

Man er, som man er. Det er et citat fra den første Krumme-film, og er siden blevet nærmest en fast vending i det danske sprog. Den underliggende tanke i denne sætning er, at vi mennesker grundlæggende ikke ændrer os over tid. Og

derfor er det formålsløst at bestræbe os på og gøre en indsats for at blive noget andet, end vi er nu. Det er en sætning, der kan få os til at opgive på forhånd at udvikle os på et område, som vi ikke synes, vi har evner til, er gode til os, eller som bare ikke "er os". På samme måde kan omgivelserne ud fra denne tankegang opgive at udfordre os og inspirere os til at udvikle sider af os selv, som ikke åbenlyst ligger til os, og dermed holde os fast der, hvor vi er.

Men holder den betragtning for en videnskabelig analyse? Studier af enæggede tvillinger, der er vokset op adskilt fra hinanden, viser det modsatte. At selv om man har nøjagtig det samme DNA, så kan man udvikle sig vidt forskelligt både talentmæssigt og menneskeligt, når man påvirkes af forskellige sociale og kulturelle forhold. Albæk nævner som eksempel de enæggede tvillinger Jack og Oscar, der blev født i 1933 på den caribiske ø Trinidad. Da de var 6 måneder gamle, blev de adskilt i forbindelse med forældrenes skilsmisse. Jack flyttede med sin tyske katolske mor til Tyskland og voksede op til at blive glødende nazist, Oscar flyttede med sin far til Venezuela og konverterede til farens jødiske tro. Mere modsatrettet kan det ikke blive. Selv om de af udseende og mimik var fuldstændig ens, udviklede de sig fuldstændig forskelligt som personer og mennesker.

Et andet af Albæks eksempler er en undersøgelse, som man gennemførte i Skotland i 1947 af 1000 personer, der var født i 1933, dvs. var 14 år gamle. Her kortlagde man deres individuelle karaktertræk. De blev hver især målt på seks karakter- og personlighedstræk, nemlig dimensionerne selvtillid, vedholdenhed, stabilitet i humør, originalitet, lyst til at udmærke sig og samvittighedsfuldhed.

63 år senere, i 2010, da disse mennesker var 77 år gamle, opsøgte man alle dem, der endnu var i live, og som det var muligt at få kontakt til. Det var langt over halvdelen. De gennemgik undersøgelsen på ny og blev vurderet på de samme parametre. Og selv om terminologien og arbejdsmetoderne inden for psykologien har udviklet sig meget, siden det oprindelige studie blev udtænkt og udført, så er metoden og dimensionerne ikke så langt fra det, man måler på i dag. Det nye studies konklusion var klar og entydig. Nemlig at de skotske individer havde ændret sig markant karakter- og personlighedsmæssigt, og at graden af livslang personlig stabilitet derfor kunne siges at være meget lav. Man er med andre ord, ikke bare, som man er, og man kan faktisk godt laves om og ikke mindst lave om på sig selv.

Man kan således ikke bruge sine personlige egenskaber og deres påståede uforanderlighed som begrundelse for at undlade at vælge nye veje i sit liv og karriere eller at udfordre sig selv på områder, man ikke har mestret før.

Fordi sandheden er nok nærmere, at vi er, som vi er, indtil vi ikke er det længere. Vi kan godt ændre os undervejs gennem livet. Både med egen indsats og med andres positive indflydelse og inspiration.

Du kan blive lige hvad du vil. Det kommer kun an på dig selv.

Denne sætning er ofte ment som en opmuntring. Men den kan også blive til et pres, fra f.eks. forældre på deres børn. For den lægger en kæmpe forventning om succes på det enkelte barn. Vi forældre forsøger ofte at rose vores børn og tale deres præstationer op. I stedet for at se vores børn, som de er, og anerkende dem for deres indsats. For det at give vores børn et urealistisk mulighedsrum kan nemt blive en blindvej, hvor man er dømt til at mislykkes. For vi kan ikke alle sammen blive professionelle fodboldspillere, astronauter, balletstjerner eller filmskuespillere. Vi forældre bør snarere sige som Klaus Rifbjerg i digtet ”Hvis” fra 1991: Man kan, hvad man vil – hvis man kan.

Virkelighedens vilkår er, at man ikke kan blive lige, hvad man vil. Men man kan blive meget. Det handler om at tilpasse målene til sine talenter og interesser. At tage udgangspunkt i det sted, man er som menneske.

Man skal elske sig selv, før man kan elske andre.

Vi lever i en tid, hvor der lægges meget stor vægt på individets ansvar for sig selv. Og ”sandheden” om at man skal elske sig selv for at elske andre bruges ofte til at legitimere at man kan vælge at prioritere sig selv først. At legitimere egoisme som et grundlæggende menneskeligt – og endda medmenneskeligt – træk.

Mennesket har i snart tre tusind år gennem filosofi, religion, videnskab og kunst beskrevet kærligheden. Vi har den erotiske kærlighed, som opstår i et parforhold, vi har den familiære kærlighed – mellem børn og forældre, mellem

søskende og nære slægtninge. Og vi har den medmenneskelige kærlighed eller næstekærligheden. Og til sidst har vi den form for kærlighed, der kommer til udtryk i nære venskaber og tætte fællesskaber.

Fælles for disse former for kærlighed er, at den finder sin kraft i vores samspil og samliv med andre mennesker.

Selvkærlighed finder vi ikke mange beskrivelser af op igennem menneskets historie. Ordet narcissisme betyder selvkærlighed, men beskriver i grunden det at være sygeligt optaget af sig selv, hvilket ikke har meget med kærlighedens væsen at gøre.

Selvværd er en god ting. Men den hænger ikke nødvendigvis sammen med selvoptagedhed. Snarere tvært imod. Den, der har et stort selvværd, har ofte overskud til at rumme og elske andre.

Hvis ægte selvkærlighed – i den generøse betydning, som ordet kærlighed har i sammenhæng med den erotiske kærlighed, den familiære kærlighed og næstekærligheden – så er det i hvert fald en svag og ubetydelig kærlighedsform, da den foregår i et lukket kredsløb inde i et enkelt menneske, og skal finde al sin næring og livskraft i dette ene menneskes sind. Jeg har aldrig hørt om nogen, der har fået et lykkeligt kærlighedsliv i ensomhed.

Idéen om at man skal elske sig selv, før man kan elske andre, bygger på den fejllantagelse, at man mister noget af sig selv, når man elsker andre. Men kærlighedens væsen fungerer modsat – hvad enten det er kærlighed i en parrelation eller næstekærlighed – i kærligheden vokser vi og udvikler os som mennesker både ved at give kærlighed og ved at tage imod den.

Man skal aldrig gå på kompromis med sin frihed.

Den verdensberømte amerikanske kultur-antropolog Margaret Mead spurgte engang sine studerende, hvad de tænkte kunne være det ældste tegn på menneskelig civilisation, der var blevet fundet.

De studerende gættede på mange ting: Grottemalerier, lerpotterester, flintvåben mm.

Margaret Meads svar var, at det var fundet af skelettet af et stenaldermenneske med en lårbensknogle, der var brækket over og vokset sammen igen.

Hvorfor mente Margaret Mead så, at netop det stenalderfund var en så skelsættende i kortlægningen af den menneskelige civilisations historie?

Jo, for i stenalderen var menneskene afhængige af at kunne bevæge sig for at samle mad, jage og kunne flygte fra de store rovdyr.

Et stenaldermenneske, der brækkede et lårben, var ude af stand til at bevæge sig i flere måneder, og var derfor dødsdømt. Med mindre nogle andre valgte at tilsidesætte egne behov, egen sikkerhed og egen bevægelsesfrihed for at passe og pleje den skadede.

Og med fundet af den brækkede og sammenvoksede lårbensknogle har vi et bevis for, at netop det skete på et tidspunkt i stenalderen. Og der, siger Margaret Mead, begyndte den menneskelige civilisation, som fra første færd byggede på en vilje til at ofre egen frihed for at hjælpe et medmenneske.

Næstekærligheden er indbygget i vores civilisation fra den første begyndelse. Det ligger endnu i dag dybt i de fleste mennesker, at vi vil vores nabo det godt.

Vores frihed er vigtig. Men den står ikke ubetinget over vores medmenneskers ve og vel.

De tre falske sandheder i livet, som jeg har citeret fra Morten Albæk, lægger alle sammen vægt på den enkeltes fokus på sig selv og det individuelle ansvar for eget liv.

Jeg vil derfor slutte af med et citat fra 1950'erne, som stammer fra et hovedværk af psykologerne Henry A. Murray & Clyde Kluckhohn:

'Alle mennesker er som alle andre, som nogle andre og som ingen andre'.

Selv om ordene blev skrevet i 1957, er de stadig aktuelle i dag.

For alle er som alle andre, forstået på den måde, at vi mennesker har alle sammen mange fællestræk, som udspiller sig i relationer og fællesskaber med andre. Alle er som nogle andre, eftersom vi hver især hører til grupper og fællesskaber, som har stor betydning for vores selvforståelse og for vores identitet. Og alle er som ingen andre, fordi vi er unikke mennesker med egne drømme, forhåbninger og livsvilkår.

Det er vigtigt i sit liv at huske alle tre niveauer, og huske, at vi er i dem alle hele tiden – vi er hvert sekund af vores liv som alle andre, som nogle andre og som ingen andre.

Jeg vil her til slut på vegne af skolen og hele personalet ønske jer hjerteligt tillykke med jeres eksamener og alt det bedste i den fremtid, der venter jer derude. Følg jeres egne forhåbninger og drømme. Men husk, at samtidig med, at I er unikke individer, så er I samtidig ligesom nogle andre, gennem de fællesskaber I indgår i og identificerer jer med, og ligesom alle andre i kraft af de træk og erfaringer alle mennesker har til fælles.

Og med disse ord dimitterer jeg jer som studenter fra Fjerritslev Gymnasium 2023.

Kilde

Manuskript tilsendt af taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Translokations-/dimissionstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/mikkjal-niels-helmsdals-translokationstale>